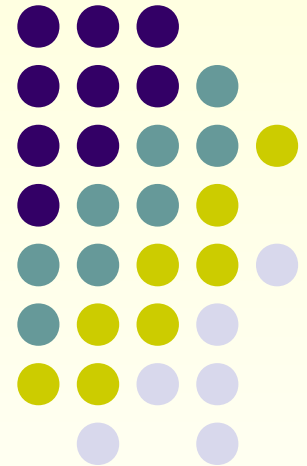

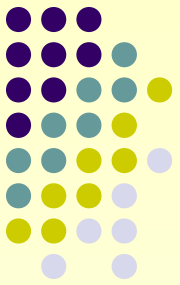
Sérülékeny munkavállalói csoportok foglalkoztatása I.

A munkahelyi egészségvédelem

Vezér Tünde
SZTE ÁOK Népegészségtani Intézet

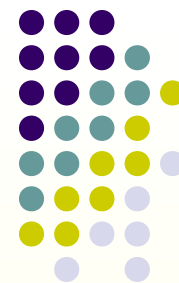

Szociális Karta

- Az Európa Tanács egyik legfontosabb nemzetközi szerződése, amelynek célja az állampolgárok legalapvetőbb jogainak és szociális biztonságának megerősítése.
- A Kartát az emberi és szociális jogok biztosításában élenjáró legfejlettebb nyugat-európai országok kormányai írták alá az Európa Tanács égisze alatt, 1961-ben.
- A Szociális Karta EU-s vonatkozása az Amszterdami Szerződéssel került előtérbe, melybe ekkor emelték be a Szociális Kartát, mint a tagállamok által követendő munkavállalói és szociális jogok egyik fő hivatkozási forrását.
- Magyarország 1991-ben írta alá az Európai Szociális Kartát és annak Módosító Jegyzőkönyvét, míg a ratifikálásra 1999-ben került sor.

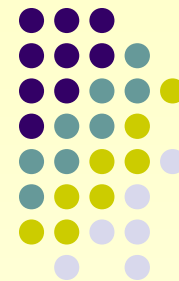
A Szociális Karta tartalma

A Kartában 19 jog kerül megemlítésre:

1. a munkához való jog,
2. az **igazságos** munkafeltételekhez való jog,
3. a **biztonságos és egészséges munkafeltételek**hez való jog,
4. a tisztességes díjazáshoz való jog,
5. a szakszervezeti jogok,
6. a kollektív tárgyalásokhoz való jog,
7. a **gyermekek és fiatalok** védelemhez való joga,
8. a **dolgozó nők védelemhez** való joga,
9. a pályaválasztáshoz szükséges tájékozódáshoz való jog,
10. a **szakmai képzéshez** való jog,

Csatlakozás a Szociális Kartárhoz

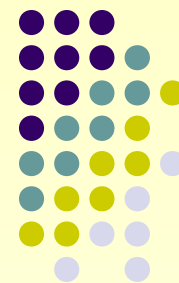

Az államoknak a megerősítéskor **legalább tíz jog alkalmazását** kell vállalniuk. E tíz jog közül **ötnek az alábbi** (ún. "kötelező kör"-ök) **közül** kell kikerülnie:

- munkához való jog,
- társadalombiztosításhoz való jog,
- szociális segítségre való jog
- egészségügyi segítségre való jog,
- a család szociális védelme,
- a bevándorló munkások védelme.

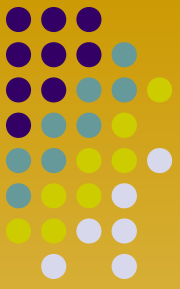
Az ún. kötelező kör meghatározása az e körbe eső jogoknak kimagasló jelentőséget biztosít és orientálhatja az államok gazdasági és szociális politikáját.

A sérülékeny csoportok fogalma

- **1993. évi XCIII. törvény a munkavédelemről**

8/A. § Sérülékeny csoport: az a munkavállalói kategória, amelybe tartozó munkavállalókat testi, lelki adottságaik, állapotuk következtében a munkavégzéssel összefüggő kockázatok fokozottan fenyegetnek, illetve akik maguk is fokozott kockázatot jelentenek munkavégzésük során (pl. **fiatalkorúak; terhes, nemrég szült, anyatejet adó nők és szoptató anyák; idősödők; megváltozott munkaképességűek**).

Az idősödő munkavállaló és foglalkoztatása - jogszabályok

33/1998. (VI.24.) NM rendelet a munkaköri, szakmai, illetve személyi higiénés alkalmassági orvosi vizsgálatról és véleményezésről

- 1§ n) **idősödő**: az egyénre irányadó nyugdíjkorhatárt betöltő személy (62 év → 2027-ig fokozatosan 65 évre)
- 10/B § (1) a munkaköri alkalmasság vizsgálatánál és véleményezésénél figyelembe kell venni, hogy az **idősödő munkavállalók** alkalmatlanok vagy csak bizonyos feltételekkel alkalmasak a 8. sz. *mellékletben* felsorolt** egészségkárosító kockázatot jelentő vagy veszélyes megterhelésekkel járó munkakörülmények közötti munkavégzésre.
- 10/B § (2) Az **idősödő munkavállaló** foglalkoztatásánál fokozottan törekedni kell a munkának a munkavállaló munkaképességéhez való igazítására.

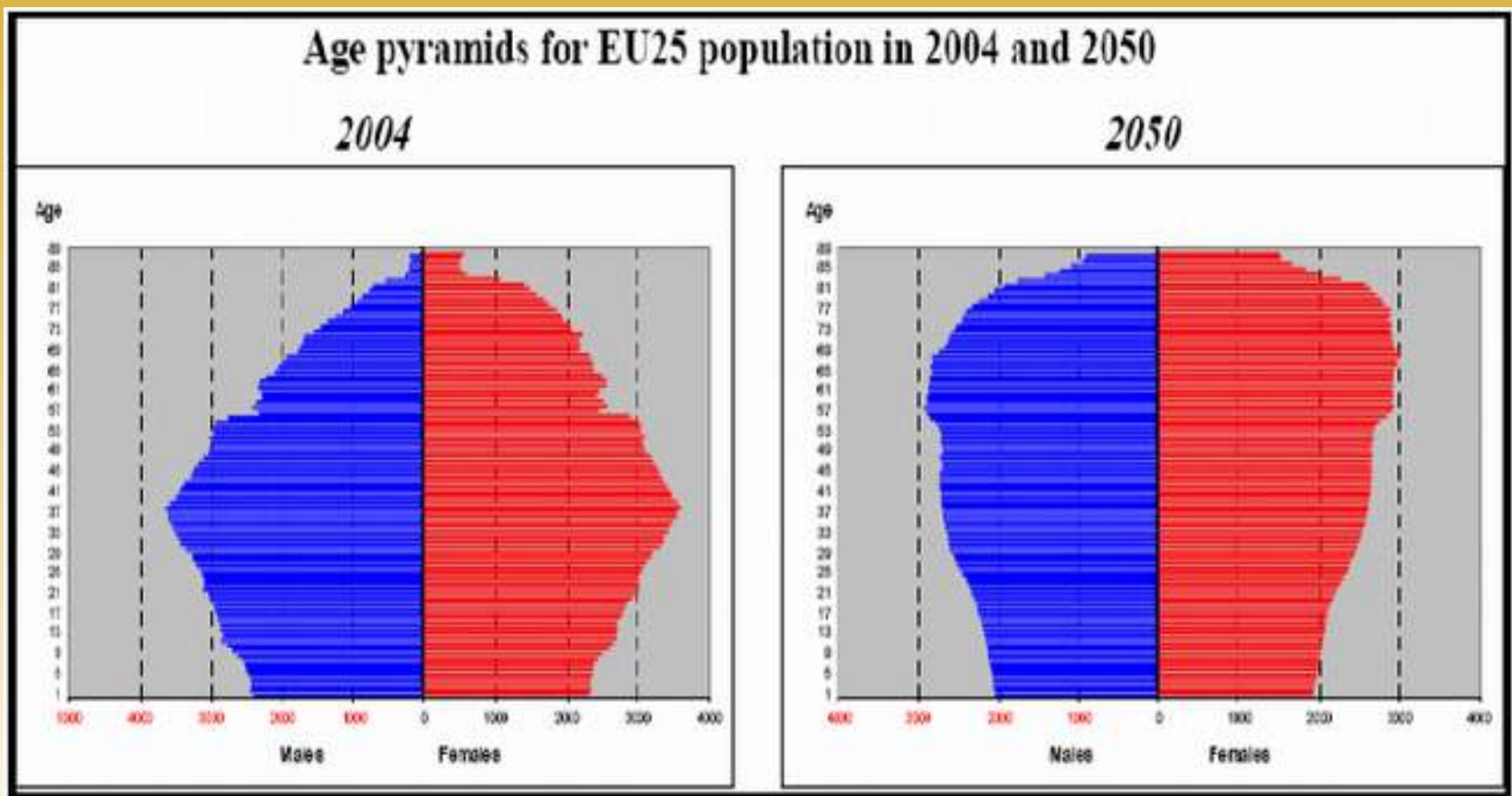
****Az idősödő munkavállalók egészségét potenciálisan károsító, tiltást igénylő megterhelések (*: MSZ 21875:79 mell. M1-ben ♀-akra megadott érték)**

Megterhelések	Tiltás		Eseti döntés	
	♀	♂	♀	♂
Dinamikus könnyű munka	+	+		
Dinamikus nehéz munka	+	* 70%-a		
Anyagmozgatási munka	+			
> 10 kg emelése	+			+
kényszertesthelyzetben végzett munka	+			+
Hőexpozícióban végzett nehéz fizikai munka	+	+		
> 1,4 m/s ² eq kéz-kar vibráció	+			+
Egész testre ható rezgéssel járó munka	+			+
Túlnyomásban végzett munka	+	+		
Dinamikus közepesen nehéz munka			+, *70%-a	+
Kezek kis ízületeit érő mikrotraumák kumulációjának lehetőségével járó munka			+	+
Időkényszer feltételei között végzett tevékenység			+	+
Fokozott pszichés információterheléssel járó v. különleges figyelmet igénylő tevék.			+	+
... az átlagosat meghaladó mértékű kockázattal járó munka			mélyfúrási munkakör	
Közepesen nehéz fizikai munka hőterhelésben			+	+
Szerves oldószerek gyártásával, kiszerezésével és felhasználásával járó m.			+	+
Hg, Indium, Cr(VI) és vegyületeik gyárt., feldolg. felhasználással járó munkák			+	+
Antibiotikumok, hormonok/-készítmények gyárt., csomag-vel járó munkák			+	+

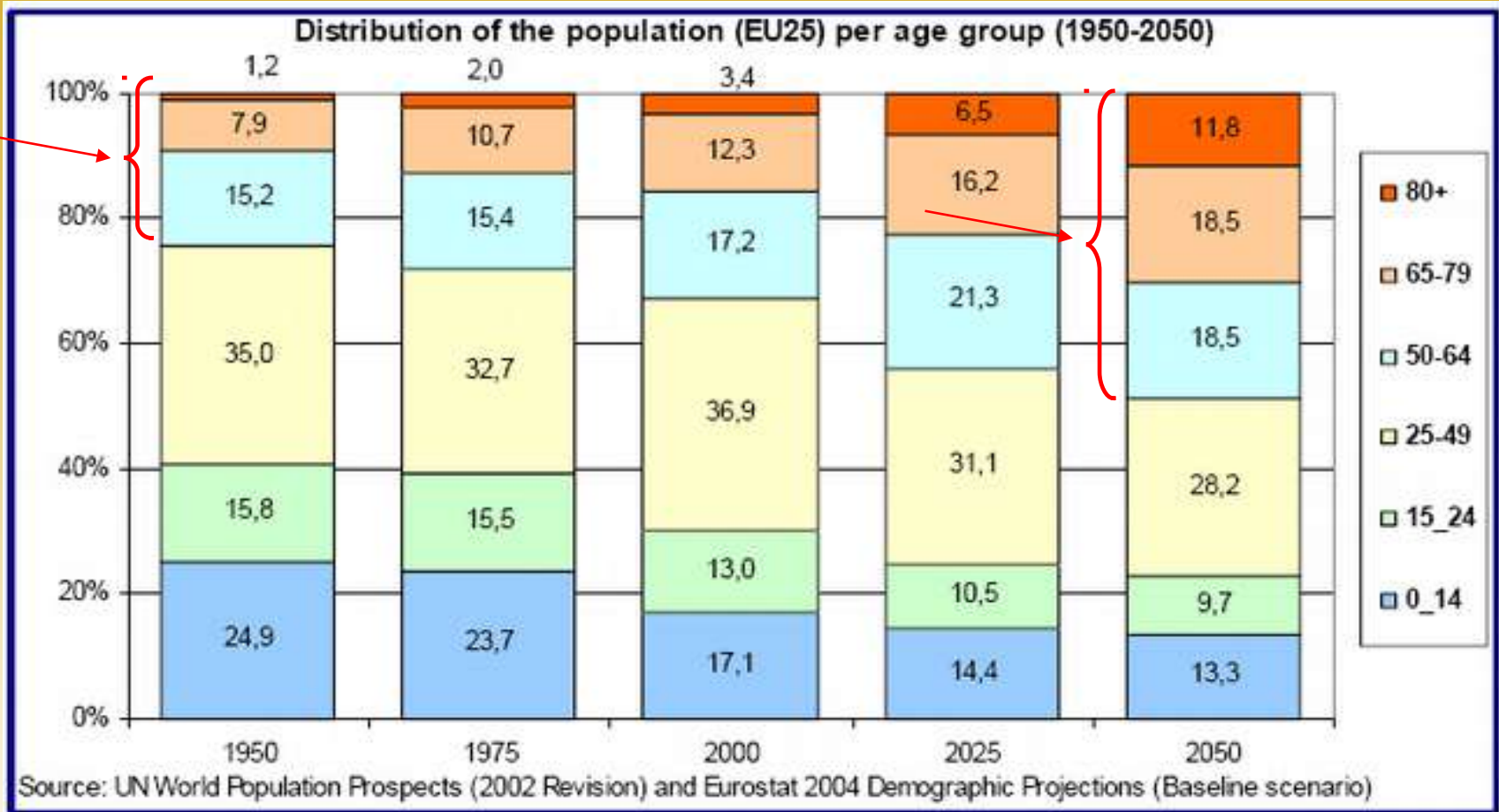

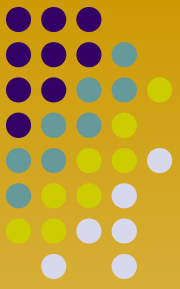
Európa korfája 2004 -ben és becslések szerint 2050-ben

Európa népességének korcsoportok szerinti változása, 1950-2050

A 2000-2020-ig tartó időszak főbb demográfiai jellemzői

- ❖ Mérsékelten ↓ (-3,5%), összetételében jelentősen **öregedő népesség**
- ❖ Az **50-64** év közöttiek létszáma **2010-ig ↑, attól kezdve ↓**
- ❖ A **> 65 évesek** száma 20 év alatt 30 %-kal, > 450 ezer fővel ↑
- ❖ Az **iskolai végzettség** szerinti népesség-összetétel jelentősen **javul**
- ❖ A kínálati oldali **foglalkoztatási ráta*** **jelentősen javul**

* Foglalkoztatási ráta: foglalkoztatotti létszám aránya a népességen belül

Az idősödők/idősek aktivitását befolyásoló tényezők

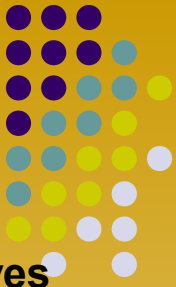
- Nem alkotnak homogén csoportot (sokszínű és szegmentált csoport)
- Az idősök következő nemzedékét az 1945-1965 között született „baby boom” generáció tagjai alkotják
- Házassági szokások változása, a nők munkavállalása
- Családok méretének változása, nemi szerepek átértékelődése
- A kisebbségi etnikai közösségek növekedése és öregedése
- Saját tulajdonban levő otthonok számának növekedése
- Eltérő foglalkoztatási és nyugdíjazási trendek
- A munkával töltött évek számának növekedése
- Magánszolgáltatói piac bővülése (eü-i/gondozási, szabadidő szektorban)
- Jó fizikai állapotban lévő aktív idősök számának növekedése
- Egyenetlen jövedelemeloszlás az idősebb népesség körében
- Szegénységi ráta*, társadalmi kirekesztettség az idősök körében

Az idősök jövőbeli szükségletei/elvárásai megváltoznak

* Szegénységi rátalarány (PR =poverty rate): egy rögzített k szegénységi küszöb alá eső személyek aránya (%) az össznépességben

Az idősödő korosztály aktivitása és befolyásoló tényezői

- Az állástalanok között emelkedett az idősödők és az idősek aránya
- 2006-ban a regisztrált munkanélküliek 5,2%-a (16.600 fő) tartozott az 55-65 éves korcsoportba (56% férfi; 44% nő)
- Az idősödő korosztály nehezen mozgósítható, több törődést/odafigyelést igényel
- Biztonságra, nyugalomra vágnak – ritka az állásváltoztatás
- Alacsony aktivitási szint, melyben szerepet játszik a tudás karbantartásának elhanyagolása a munkavállalók és munkaadók részéről egyaránt
- Nehezen vállalják a képzésben való részvételt, ha mégis – a rövidebb kurzusokat vállalják
- A számukra indított programokhoz személyiségfejlesztő, felkészítő tréningek kapcsolódnak
- Az alacsony iskolai végzettségű idősödő munkavállaló részére kevesebb a munkalehetőség, kevésbé hatékony az át- és/vagy továbbképzése
- Kisebb arányban válnak munkanélkülivé, mint a 45-49 éves korcsoport, azonban munkanélküli válásuk után szinte lehetetlen új állást találniuk
- A munkaadók nem ismerik fel az idősebbek foglalkoztatásában rejlő előnyöket
- A munkáltatók csak részlegesen vannak felkészülve az idősebbek foglalkoztatásából adódó problémák kezelésére
- Kevés a legális munkahely

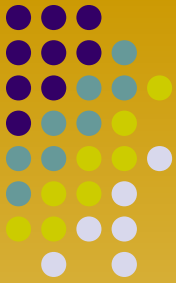
A 45 év fölöttiek foglalkoztatási helyzetében 2010 körül áttörés !

Az „áttörés” okai

- Demográfiai változások
- A népesség előregedésének üteme nyomán fellépő munkaerő-piaci feszültségek társadalmat és munkaadókat is az idősebbek foglalkoztatására kényszerítő hatás
- A mai 45-50 évesek iránt nő a kereslet a munkaerő-piacon
 - Tárgyi tudás és élettapasztalat
 - A megbízhatóság, következetesség, nagyobb felelősségtudat
 - Nyelvtudás, informatikai ismeretek – versenyképesebb munkaerő

Az „áttörés” feltételei

- Több tolerancia a munkaadók és a társadalom részéről
- Hatékonyabb egészségmegőrző programok szervezése
- Rugalmasabb képzési formák elterjedése
- Eredményesebb, speciális igényeknek megfelelő képzések
- A munkaerőköltségből a képzésekre fordított beruházások emelkedése

Az Európai Unió és az öregedés

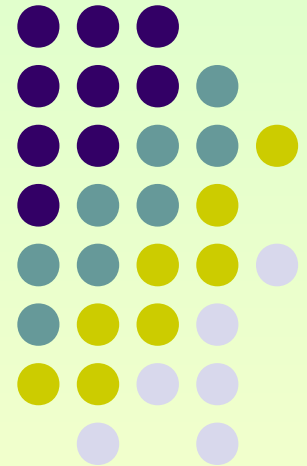

- **A lisszaboni stratégia**
 - **Célja**

az alacsony növekedési ráták, a magas munkanélküliség, a társadalmi kirekesztettség formájában jelentkező gazdasági problémák megoldása
 - **Kulcskérdések**

55-65 éves korosztály „foglalkoztatási deficitje”
 - 2006-ig: „átfogó aktív öregedési stratégia” kidolgozása (stratégiai ösztönzők a munkavállalók és munkaadók részére)
 - 2005. március: az Európai Bizottság „A demográfiai változások kihívása” c. zöld könyve
3 prioritás megfogalmazása:
 - születések ösztönzése
 - nemzedékek közötti egyensúly biztosítása
 - aktív és inaktív állapotok közti hidak fellelése
 - **2007-2013-as tervezési időszakban: Európai Szociális Alap elosztásához nemzeti programok**
 - az aktív öregedés előmozdítására
 - az egész életen át tartó tanulás előmozdítására

A munkanélküliek egészségi állapota, alkalmassági vizsgálata

Munkavégzés munkanélküliség – egészség kölcsönhatása

A munka komponensei

kreatív komponens

kényszerítő komponens (megélhetés, ellátás)

A kreatív munka az ember létfontosságú, meghatározó tevékenysége.
Elvesztése ezért értelemszerűen önmagában egészségkárosító hatású.
... elsősorban a pszichés károsodások, az alkohol és kábítószer addikciók, az öngyilkosság gyakoriságának növekedése jelentős

(Ungvári Gy.)

A munkanélküliség a piacgazdaság kísérője.

A munkanélküliség, mint pszichoszociális kóroki tényező... (Hódos T.)

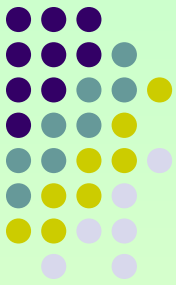
hazánkban az elmúlt 15-20 évben vált jellemzővé

33/1998. (VI.24.) NM rendelet 1§ h) Pszichoszociális kóroki tényezők

olyan tartós szociális rizikó-szituációk (pl. szociális izoláció, konfliktus munkatárssal vagy vezetővel), ill. kényszerű életmódváltozási esemény és élmény (migráció, kényszerű tárgyvesztés, stb.), amelyek ún. rizikódiszpozíció (pl. A-típusú magatartásminta)

fennállása esetén pszichés vagy pszichoszomatikus megbetegedésekhez, balesethez,
társadalmi beilleszkedési zavarhoz vezetnek.

Egyéni szükségletek - egészségi állapot

- **Egyéni szükségletek**

1. Alapvető szükségletek
 táplálkozás, mozgás, tisztálkodás...
 2. Magasabb szintű szükségletek
 biztonság, szeretet, ismeretszerzés,
 önmegvalósítás...
 3. Társadalmi szükségletek
 termelői munka, közrend, béke, jogrend...
- } **tartós
kiegyenlítettség
hiányában
megbetegedés**
- } **társadalom
fennmaradása**

- **Egészségi állapot**

- azoknak a külső és belső viszonyoknak az összessége, amelyek között a személy létezik és amelyek hosszabb vagy rövidebb ideig jellemzik
- állandó mozgásban, változásban lévő, egyensúlyt kereső folyamat

- **Az egészségi állapotot befolyásoló tényezők**

A munkanélküliség

- **Fogalma**

Olyan stressz állapot, amely az egyén alkalmazkodó kapacitását maximálisan igénybe veszi. Ez a stressz tartós frusztrációhoz vezet, amely kudarcélményekhez, belső illetve külső konfliktusokhoz és szociális, lelki veszteségekhez vezet.

- **Formái**

Abszolút

(adott régióban a munkát keresők száma > munkahelyek száma)

Frikciós vagy súrlódásos

(állás-, lakhelyváltoztatás okozta munkanélküliség)

Strukturális vagy szerkezeti

(munkahely-, - szakmastruktúra eltérése)

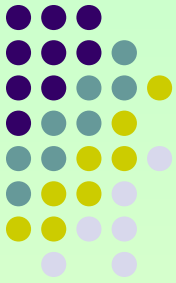
Technológiai (ipar, mezőgazdaság gépesítése)

Konjunkturális (rövid távú ingadozások)

Speciális típusok

- ifjúsági
- tartós, átmeneti ...
- női, férfi ...
- regionális

Foglalkoztatottság - Munkanélküliség

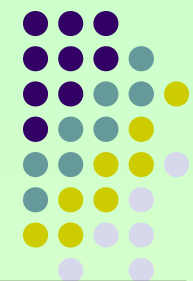
- A 2009. II. negyedévében a foglalkoztatottak száma 3 millió 797 ezer (↓), a munkanélkülieké 402 ezer fő volt (↑), ami 9,6% (jelenleg: 10,3%) -os (ffiaké: 10%; nők: 9,3%) munkanélküliségi rátát jelentett.
- A 15-64 éves korcsoport foglalkoztatási rátája 55,6% volt (↓)
- A munkanélküliek 42,4%-a tartósan (↓), egy éve vagy annál régebben keresett állást, a munkanélküliség átlagos időtartama 16,6 hónapnak (↓) felelt meg.

Az uniós és az OECD országok között a magyarországi aktivitási ráta az egyik legalacsonyabb.

- Az ok:**
- **munkahelyhiány,**
 - **alacsony iskolai végzettség,**
 - **szakképzettség és/vagy a munkavégzéshez szükséges készségek hiánya**
 - **pályakezdő munkanélküliek számának emelkedése**
 - **munkavállalási korú inaktívak magas aránya (idősek, férfiak)**
 - **pszichés vagy szomatikus betegségek fennállása**

*Forrás: KSH
(2007)*

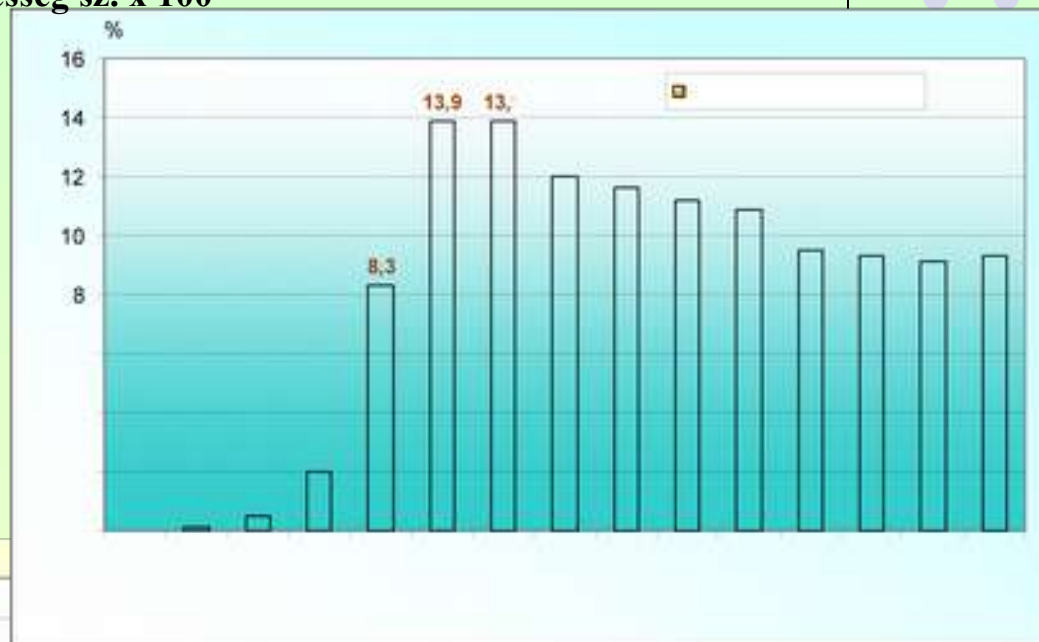
A hazai munkanélküliség alakulása, 1997-2005 (-2006)

Munkanélküliségi ráta= $\frac{\text{mn. sz.}}{\text{fogl. sz.} + \text{mn.sz.}} \times 100$

Foglalkoztatottsági ráta= $\frac{\text{fogl. sz.}}{\text{népesség sz.}} \times 100$

Gazdasági aktivitási ráta= $\frac{\text{fogl. sz.} + \text{mn. sz.}}{\text{népesség sz.}} \times 100$

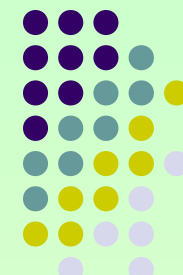
Munkanélküliek száma

Munkanélküliségi ráta

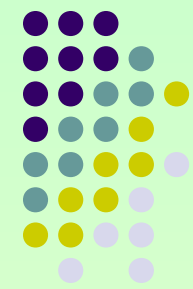
Forrás: KSH
(2007)

Nyilvántartott munkanélküliek számának területi megoszlása, 2009. II. név végén

A nyilvántartott álláskeresők száma és változása (2009. július)			
Régió	Létszám (fő)	Változás az előző hónaphoz képest (fő)	Változás az előző évhez képest (fő)
Közép-Magyarország	73 319	1922	27 542
Közép-Dunántúl	58 473	492	24 434
Nyugat-Dunántúl	45 326	804	18 710
Dél-Dunántúl	68 367	-78	13 540
Észak-Magyarország	106 605	1394	16 623
Észak-Alföld	124 272	2385	18 212
Dél-Alföld	81 548	1643	17 784
Összesen	557 910	8463	136 845

Forrás: Állami Foglalkoztatási Szolgálat

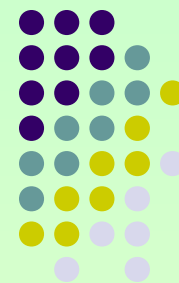

Munkanélküliségi ráta korcsoport szerinti megoszlása, 1998, 2001, 2006 évben és 2007 II. névben

Munkanélkülivé válás rizikócsoportjai

Forrás: KSH (2007)

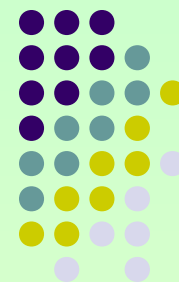

A munkanélküliség hatásainak szakaszai

- **Relaxáció**
(megkönnyebbülés, szabadságérzés; tartama: 20-25 nap)
- **Közös erőfeszítés**
(régis stratégiaikkal munkahely keresés; tartama: 2-4 hónap)
- **Kétség és tétovázás**
(kudarcélmény realizálódása, kapcsolatromlás)
- **Cinizmus**
(önbecsülés csökkenése, reményvesztés, apathia)

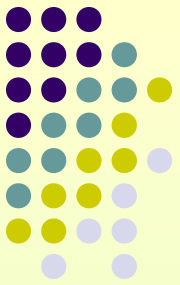
A munkanélküliség hatása az egészségi állapotra

A munkaerő-piac perifériájára sodródás mechanizmusa

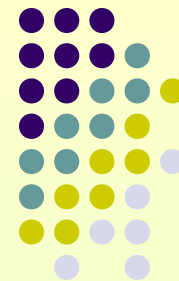
1. A rossz munkakörülmények közt dolgozó embernek nagyobb valószínűség szerint **romlik az egészségi állapota**
2. A rossz egészségi állapotú emberek nagyobb valószínűséggel válnak **munkanélkülivé**
3. A beteg munkanélküliek nagyobb valószínűséggel válnak **tartós munkanélküliekké**
4. A tartós munkanélküliek nagyobb valószínűséggel válnak még betegebbekké
5. A **beteg tartós munkanélküliek** nagyobb valószínűséggel végleg kiszorulnak a munkaerő-piacról

A munkanélküliség hatására létrejövő egészségkárosodások

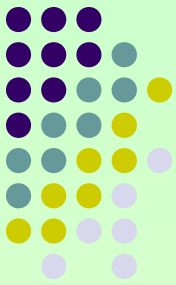
- **Pszichoszomatikus megbetegedések**
 - Ischemiás szív- és érrendszeri betegségek
 - Hypertonia
 - Hyperthyreosis
- **Magatartászavarok**
 - Mentális károsodások
 - **Alkoholaddikció, drogabusus**
 - **Pszichoszomatikus megbetegedések**
 - Neurosis, pszichés distresszek
 - Depresszió, **öngyilkossági kísérletek**, halálozások
- **Auto- és heteroagresszió**
 - Családon belüli konfliktushelyzetek
 - Gyermek tanulmányi eredményének romlása
 - Házastársi-élettársi kapcsolatok megromlása
- **Egyéb**
 - Utódkárosító hatások
 - Immunrendszer károsodása
 - Mozgásrendszeri panaszok
 - Adaptációs zavarok

Work Med Foglalkozás-egészségügyi Szolgálat felmérése, 1999-2000

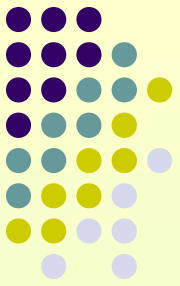

- BAZ megye;
- > 1 évet meghaladó 1997 (fő) munkanélküli személy
 - 74% férfi; 26% nő;
 - férfiak többsége 20-30; nők többsége 40-50 éves
 - 25% egyedülálló; 75% családban él
 - 49% komfortos, 48% komfort nélküli lakásban él, 3% hajléktalan
 - 14% aktív pihenés; 86% passzív pihenés
 - 67% rendszeresen, 27% alkalmanként, 6% nem fogyaszt alkoholt
 - 13% nem dohányzott, 80% 1 vagy több doboz cigarettát szív
 - 33% alultáplált, 4,3% elhízott
- I. fokú munka alkalmassági vizsgálata
 - 73% alkalmas; 18% nem alkalmas; 9% ideiglenesen nem alkalmas minősítést kapott
- Kérdőíves felmérés
- Cél: a munkanélküliség egészségkárosító hatásának vizsgálata
 - Összefüggés keresése a kialakult egészségkárosodások és a lakókörnyezet és a táplálkozási szokások között

Fodor József OKK-OMFI Foglalkozás-egészségügyi Szakellátó helyein végzett felmérés, 1999-2001

- 2232 (fő) beiskolázás vagy átképzés előtti fiatal munkanélküli személy
 - Fővárosi Munkaügyi Központ szervezésében indított képzésre beiskolázottak (1936)
 - A beiskolázást egyénileg kezdeményezők (296)
 - 52% férfi; 48% nő;
 - 18-25 és 26-40 éves fiatal munkanélküliek
 - 21% a pályakezdő képzetlenek aránya
 - 20% rendszeresen sportol
 - 33% rendszeresen, 13% rendszertelenül alkalmanként dohányzik
 - 16% rendszeres, 25% rendszertelenül alkoholfogyasztónak vallotta magát
 - 6% alultáplált, 32% túlsúlyos és elhízott
- Beiskolázás előtti szakmai egészségi alkalmassági vizsgálat, megváltozott munkaképességűek foglalkoztathatóság szakvéleményezése
 - 82% alkalmas; 4,1% nem alkalmas; 14,3% korlátozással alkalmas minősítést kapott
- Cél: a munkanélküliek egészségi állapota és a pályaválasztási esélyek közötti összefüggések vizsgálata
 - Összefüggés keresése a meglévő egészségi állapot és az újbóli munkába állás esélyei között

Az egészségkárosodás kimenetelét befolyásoló tényezők

- **Személyiség**
- **A munka elvesztése előtti egészségi állapot**
- **Szociális helyzet**
 - Megelőző egzisztenciális helyzet
 - Szűkebb környezet viszonyulása
 - A társadalom biztosította kitörési lehetőségek
- **Egészségnevelés, egészségügyi ellátás**

A szakellátó helyek munkanélküliek körében végzett vizsgálatok száma, 1998-2007

